

BRESLAUJOS DEKANATO VIZITACIJA
1782–1783 m.

ACADEMIA LITUANA CATHOLICA SCIENTIARUM

FONTES
HISTORIAE LITUANIAE

Vol. VII

VISITATIO DECANATUS
BRASLAVIENSIS
IUSSU ET VOLUNTATE
IGNATII JACOBI MASSALSKI
EPISCOPI VILNENSIS
A. D. 1782–1783 PERACTA

Edidit
ROMUALDAS FIRKOVIČIUS

VILNAE, 2008

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

LIETUVOS
ISTORIJOS ŠALTINIAI

VII tomas

BRESLAUJOS DEKANATO
VIZITACIJA
1782–1783 m.

atlikta Vilniaus vyskupo
IGNOTO JOKŪBO MASALSKIO
parėdymu

Parengė
ROMUALDAS FIRKOVIČIUS

KATALIKŲ  AKADEMIJA

Pilies g. 8
VILNIUS, 2008

UDK 23/28(474.5)(093)
Br-174

Redaktorių kolegija

Dr. Darius BARONAS (tomo atsakingasis redaktorius)

Lietuvos istorijos institutas

Dr. vysk. Jonas BORUTA SJ

Lietuvių katalikų mokslo akademija

Dr. Liudas JOVAIŠA

Vilniaus universitetas

Dr. Mindaugas PAKNYS

Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Dr. Arūnas STREIKUS

Vilniaus universitetas

Dr. Paulius SUBAČIUS

Vilniaus universitetas

Algimantas KATILIUS (atsakingasis sekretorius)

ISBN 978-9986-592-58-7

© Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2008

© Sudarymas ir parengimas – Romualdas Firkovičius, 2008

TURINYS

ĮVADAS	vii
FOREWORD	ix
SANTRUMPOS.....	xi
BRESLAUJOS DEKANANTO VIZITACIJA 1782–1783 m.	1
Breslaujos parapija.....	3
Vidžių parapija	37
Adučiškio parapija	61
Švenčionių parapija.....	75
Pašaminės parapija.....	99
Daugėliškio parapija	107
Linkmenų parapija	131
Kaltanėnų parapija	143
Kuktiškių parapija	145
Labanoro parapija	161
Tauragnų parapija.....	171
Taurapilio parapija	183
Salako parapija.....	201
Zarasų parapija.....	215
Smalvų parapija.....	237
Drūkšių parapija.....	249
Drujos parapija.....	275
Ikaznės parapija.....	281
Pohosto parapija.....	305
Tverečiaus parapija	317
Miorų parapija.....	331
Strūnaičio parapija	343
Račkiškės parapija.....	347
Pelekų parapija.....	351
Mielagėnų parapija.....	357
Palūšės parapija.....	367
1790 m. pranešimas apie Breslaujos dekanato vizitaciją.....	377
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ.....	379
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	393
DALYKŲ RODYKLĖ.....	421

I V A D A S

ŠALTINIS IR JO SKELBIMO PRINCIPAI

1. Breslaujos dekanato bažnyčių vizitacijos aktų rankraštinė knyga saugoma Lietuvos valstybės istorijos archyve (f. 694, apr. 1, b. 3505).

Knygą sudaro Breslaujos dekanato generalinės vizitacijos metu (1782–1783 m.) surašyti 26 parapijų bažnyčių vizitacijų aktai. Pats knygos tekstas surašytas 1784 m. Knyga geros fizinės būklės ir įrišimo. Viršelis kieto kartono, aprauktas plonu spalvotu popieriumi, o nugarėlė – oda. Viršelio pakraštyje yra išlikusios dviejų nupjautų odinių dirželių knygai surišti žymės. Knygos formatas 32 x 21,5 cm.

Viršelio veidrodyje užklijuota ornamentuotai iškirpta plono balto popieriaus lipdė, skirta antraštei įrašyti. Lipdės ornamentas vaizduoja dvigalvį erelį, virš kurio centrinėje dalyje pavaizduota perverta dviem strėlėm širdis, apačioje – erelio kojos, o iš šonų sparnai.

Minėtoje lipdėje juodu rašalu įrašyta knygos antraštė: „Wizyty Dekanatu Brasławskiego“, „Nr. 4“ ir „1784“ [metai]. Nugarėlėje ant dviejų užklijuotų popierinių lipdžių užrašyta: „Nr. 15“ (buvusio vyskupijos archyvo numeris) ir „1784 r.“ (knygos sudarymo metai). Viršelio veidrodyje įrašytas pirmojo vizitacijos akto tęstinis buvusio vyskupijos archyvo numeris – Nr. 434.

Knygoje juodu rašalu sunumeruoti 252 lapai. Iš jų 54 lapai neprirašyti, nes raštininkas po kiekvieno vizitacijos akto palikdavo 1–3 švarius lapus. Be to, knygoje pirmasis lapas su tituline antrašte nenumeruotas, o du naujai sunumeruoti pieštuku lapai (l. 253 ir 254) įdėti į knygą kaip priedas, – tai 1790 m. lapkričio 24 d. Breslaujos dekanato pranešimas apie atliktą dekanato vizitavimą. Smulkesni paginacijos duomenys įrašyti dabartiniame archyvinio vieneto įskaitos tvirtinamajame įrašė knygos gale.

Knyga rašyta popieriuje su vandenženkliais GR ir Pro Patria kartu su pasitaikančiomis jose raidėmis GWS, B, GSB, ICB ir kt., kurių dauguma datuojama apie 1778–1782 m. (E. Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.* Vilnius, 1967, žr. Nr. 2892, 2904 ir kt.).

Visi knygoje esantys vizitacijų aktų tekstai rašyti lenkų kalba, išskyrus kelis lotyniškų dokumentų nuorašus ir transliteruotą į lotynišką raidyną vieną rusėnišką 1514 m. tekstą (p. 268). Visas knygos tekstas, išskyrus knygos pabaigoje esantį pranešimą, rašytas vieno raštininko ranka dailiai ir rūpestingai.

Kiekvienas vizitacijos aktas patvirtintas Breslaujos dekanato, Tauragnų ir Taurapilio klebono bei generalinio vizitatoriaus kun. Andriejaus Lenartovičiaus parašu (autografu), o aukščiau minėtas 1790 m. lapkričio 24 d. pranešimas – naujo dekanato kun. Zigmanto Lastovskio parašu.

2. Knygos tekstas skelbiamas ištisai, remiantis pagrindiniais Lenkijoje išleistos istoriniams šaltiniams skelbti instrukcijos principais¹ ir šaltinių skelbimo praktika².

Perteikiant knygos tekstą, kiekvienam vizitacijos aktui suteikiamas naujas eilės numeris (nuo 1 iki 26) ir jis įrašomas į laužtinius skliaustus. Buvusio vyskupijos archyvo tęstinis (nuo 434 iki 459) numeris paliekamas.

Teksto grafinė forma, išskyrus atskirus atvejus, nekeičiama.

Teksto rašyba, vadovaujantis minėtos instrukcijos nurodymais, moderninama, žodžiai transkribuojami ir perteikiami dabartiniais rašybos ženklais, sudedami dialektiniai ženklai, tačiau stengiantis išsaugoti originalo kalbos ypatybes. Paliekamos kai kurių žodžių, asmenvardžių ir vietovardžių tekste vartojamos skirtingos formos; jų variantai įtraukti į rodyklę. Skyrybos ženklai rašomi laikantis dabartinių reikalavimų, o neretai pasitaikančiuose netaisyklinuose sakiniuose – pagal prasmę. Didžiosios ir mažosios raidės dažniausiai rašomos pagal dabartinius rašybos reikalavimus. Paprasti skliausteliai, pavaruoti originalo tekste, paliekami. Laužtiniai skliausteliai parengėjo vartojami originalaus teksto papildymui dėl didesnio jo aiškumo. Virš eilutės įrašyti žodžiai nuleidžiami į jiems skirtą vietą, juos išskiriant įkypais brūkšneliais – \.../. Tekste likusios neaiškios vietos žymimos – [!] arba [?]. Kritinės pastabos pažymimos nuoroda ir paaiškinamos puslapio apačioje. Tekste esantys žodžių įprastiniai trumpinimai atskleidžiami be skliaustelių, o kitais atvejais – pateikiami laužtiniuose skliausteliuose. Žodžių santrumpos, ypač titulų ir mandagumo formulių, paliekamos.

Pridedamos asmenvardžių, vietovardžių ir dalykų rodyklės. Į asmenvardžių rodyklę neįtrauktos šventųjų dienos, jų vardo koplyčios, altoriai ir t. t., knygų sąrašuose figūruojantys autoriai.

Breslaujos dekanato žemėlapių schema pateikiama 66 puslapyje.

Romualdas Firkovičius

¹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*. Red. K. Lepszy. Wrocław, 1953.

² Žr. leidinį: *Vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio Kauno dekanato vizitacija 1782 m.*, sudarė V. Jogėla. Vilnius, 2001.

FOREWORD

THE SOURCE AND THE PRINCIPLES OF ITS PUBLICATION

1. The manuscript book of the visitation acts of the churches in the Braslau decanate is stored in the Lithuanian State History Archive (f. 694, apr. 1, b. 2305).

The book consists of the acts of the visitations to 26 parish churches written during the time of the general visitation of the Braslau decanate (in 1782–1783). The text of the book itself was written in 1784. The book is in good physical condition and binding. The cover is of hard cardboard, covered with a thin colored paper, and the back cover is leather. On the edge of the cover the marks of two cut leather straps binding the book have remained. The format of the book is 32 x 21,5 cm.

On the cover's face a cut-out thin ornamented white paper attachment, for writing the title is glued on. The ornament depicts a two-headed eagle over which in the central part there is a heart pierced by two arrows, at the bottom – the feet of the eagle, and on the side – wings.

In the mentioned attachment the title of the book „Wizyty Dekanatu Braślwaskiego“, „Nr. 4“ and „1784“ [the year] are written in black ink. On the back cover on two glued on paper attachments it is written: „Nr. 15“ (the number of the former archive of the diocese) and „1784“ (the year of creating the book). On the cover's face the former diocese's archive number of the first visitation act – Nr. 434 – is inscribed.

The 252 pages in the book are numbered in black ink. 54 of them are blank because the scribe left 1–3 empty pages after each visitation act. Moreover, the first page in the book with the title inscription is not numbered and two newly numbered pages in pencil (p. 253 and 254) are added to the book as a supplement. It is the November 24, 1790 announcement of the Braslau decanate about the completed visitation of the decanate. More specific data on the pagination are written in the certifying note of the current archive unit at the end of the book.

The book is written on paper with the watermark GR and Pro Patria along with the letters GWS, B, GSB, ISB, etc., most of which are dated around 1778–1782 (E. Laucevičius, *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.* [*Paper in Lithuania in the 15th 18th c.*], Vilnius, 1967, Nr. 2892, 2904 etc.).

All the visitation acts in the book are written in the Polish language except for several copies of Latin documents and a Ruthenian text of 1514 transliter-

ated into Latin letters. (p. 268). All of the text of the book, except for the announcement at the end, was written by the hand of one scribe in an artful and careful manner. Each visitation act is confirmed by the signatures (autographs) of the dean of Braslau, the pastor of the Tauragnai and Taurapilis churches as well as that of Rev. Andrzej Lenartowicz, and the previously mentioned announcement of November 24, 1790 with the signature of the new dean, Rev. Zygmunt Lastowski.

2. The text of the book is published in full in accordance with the fundamental instruction principles¹ for historical sources issued in Poland and the practice of issuing sources².

In presenting the text of the book a new numbering (from 1 to 26) is assigned to each visitation act and it is written in square brackets. The continuing numbers (from 434 to 459) of the former diocese archive are preserved.

The graphic form of the text, except in separate instances, is not changed.

The writing of the text, in accordance with the directives of the mentioned instructions, is modernized, transcribed and the words are presented using current script signs, but trying to preserve the peculiarities of the original language. The parallel forms of some words, names of places and persons are retained in the text; their variations are included in the indices. Punctuation signs are written in accordance with current requirements, and frequently occurring in incorrect sentences – according to the meaning. Capital and small letters are usually written in accordance with current writing requirements. Simple parentheses, used in the original text are retained. Square brackets are used by the preparer to supplement the original text for greater clarity. Words written above the lines are lowered to the designated place, separating them by slanted lines – \.../. Unclear places in the text are marked by [!] or [?]. Critical comments are marked by a footnote at the bottom of the page. In the text the usual abbreviations of words are written without parentheses, and in other cases in square brackets. Abbreviations of words, especially in titles or forms of politeness are retained.

Indices of names of persons, places and subjects are added. In the index of the names of persons, the feast days of saints, chapels, altars, etc. in their names as well as authors of books in the lists are not included.

The map of the Braslau decanate is given on page 66.

Romualdas Firkovičius

¹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*. Red. K. Lepszy. Wrocław, 1953.

² See: *Vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio Kauno dekanato vizitacija 1782 m. [The Visitation of the Kaunas Decanate by Bishop Ignotas Jokūbas Masalskis in 1792]*, compiled by V. Jogėla. Vilnius, 2001.

SANTRUMPOS

BBMM – Beati Martyres, Beatorum Martyrum – Palaimintieji kankiniai, Palaimintųjų kankinių	mp. – manu propria
O. CC. RR. BB. MM. – Ordo Canonicorum Re- gularium Beatorum Martyrum (Regulinių atgai- los kanauninkų ordinas)	Najšw. – Najświętsza, -szy
dn. – dnia	N° – numero
G. D. – generosus dominus	oo. – ojcowie
gr – grosze	p. – pan
ichm. – ichmość	r. – roku
j. – jegomość	R. P. – Reverendus Pater
jejm. – jejmość	Rzpta – Rzeczpospolita
JKM – Jego Królewska Mość	S. – Sanctus / Sancta
jks. – jegomość ksiądz	S.I. – Societas Iesu
jm. – jegomość	S. R. E. – Sancta Romana Ecclesia
jo. – jaśnie oświecony	Ss. – Sancti
jp. – jegomość pan	ś. – święty / święta
jw. – jaśnie wielmożny	ŚŚ. – Święci
KJM – Król Jego Mość	w. – wielebny
ks. – ksiądz	wielm. – wielmożny
lit. – litewski	w. jejm. – wielmożna jejmość
L.S. – locus sigilli	w. jks. – wielmożny jegomość ksiądz
MDL – Magnus Ducatus Lithuaniae	w. jp. – wielmożny jegomość pan
mies. – miesiąca	WKL – Wielkie Księstwo Litewskie
	wm. – waszmość
	zł – złoty
	złp – złoty polski

90
Wzrosty Cieszy Dekanatu Orzawskiego przeciętne
Dzielnymi niżej na podpisaniu wyrażonego, wszystkich
Kościół z Parafiami w nim zawieszonymi i woli
Dyspozycji J. P. Władcy Jmci Synaczej Januara
Marszałkowskiego porządku opisanie
w Roku 1784.